

Pr. Ion Vicovan
Pr. Radu Preda
Pr. Cristian Barnea
(editori)

LOCAL ȘI UNIVERSAL ÎN ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ

editura
doxologia

CREȘTINISMUL ÎN POSTCOMUNISM

Acta Simpozionului Internațional „Dumitru Stăniloae”, Iași,
edițiile a VI-a (9-11 mai 2018) și a VII-a (15-17 mai 2019)

Pr. Ion Vicovan, Pr. Radu Preda, Pr. Cristian Barnea
(editori)

Local și universal în Ortodoxia românească

Creștinismul în postcomunism

Coordonator serie:

Pr. dr. Cristian-Alexandru Barnea

Comitetul științific al seriei:

Pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan

Pr. prof. univ. dr. Ioan C. Teșu

Pr. prof. univ. dr. Radu Preda

Prof. univ. dr. Nicu Gavriluță

Conf. univ. dr. Constantin Iulian Damian

Pr. dr. Lucian Filip

Redactor: Cristina Muraru

Corector: Cristi Reuț

Tehnoredactor: Alina Andrei

Design copertă: Ștefan Pintilie

Prepress: Leonard Lunguleac

Editura Doxologia, Cuza-Vodă 51, 700038, IAȘI

Tel.: 0374704804

E-mail: editura@doxologia.ro

 Editura.Doxologia

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține integral autorilor.

Comenzi:

<http://edituradoxologia.ro>

Email: comenzi@edituradoxologia.ro

Tel.: +40 724 550 463

© Doxologia, 2023

ISSN: 2821 – 6806

ISSN-L 2821 – 6806

ISBN: 978-630-301-101-1

Pr. Ion Vicovan, Pr. Radu Preda, Pr. Cristian Barnea
(editori)

Local și universal în Ortodoxia românească

Creștinismul în postcomunism

*Acta Simpozionului Internațional „Dumitru Stăniloae”, Iași,
edițiile a VI-a (9-11 mai 2018) și a VII-a (15-17 mai 2019)*

Ediția a 2-a, revizuită și adăugită

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2023

CUPRINS

Argument editorial	7
--------------------------	---

I. Local și universal în Ortodoxia românească. Credință-Unitate-Identitate, Iași, 9-11 Mai 2018

Deschiderea oficială	13
Prof. univ. dr. Mihaela Onofrei	15
Prof. univ. dr. Daniel Șandru	17
Înaltpreasfințitul Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei	19
Pr. conf. univ. dr. Radu Preda	21

Dezbaterea publică: *Există o identitate românească?*

(Prof. univ. dr. Daniel David, Prof. univ. dr. Cătălin Turliuc,

Prof. univ. dr. Eugen Munteanu,

Moderator: Pr. conf. univ. dr. Radu Preda) 29

Contribuția străinilor la desăvârșirea Ortodoxiei românești, în duh ecumenic

(Prof. univ. dr. Matei Cazacu) 69

Stat, Biserică și reformă în vremea construcției naționale.

Epoca lui Cuza Vodă (1859-1866)

(Prof. univ. dr. Dumitru Vitcu) 103

Correspondența diplomatică de stat cu privire la recunoașterea

Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1883-1885)

(Pr. prof. univ. dr. Mihai Săsăușan) 118

Contribuția Bisericii la Marea Unire

(Pr. prof. univ. dr. Ion Vicovan) 139

Contribuția Bisericii Ortodoxe din Ardeal și Banat la Marea Unire

(Dr. Mircea Gheorghe Abrudan) 167

Celebrarea liturgică a Marii Uniri de la 1918

(Pr. prof. univ. dr. Viorel Sava) 195

**Biserica și Mișcarea în timpul guvernării „național-legionară”
(septembrie 1940-ianuarie 1941)**

(*Adrian Nicolae Petcu*) 217

II. Creștinismul în postcomunism (1989-2019).

Tranziție-Terapie-Tendențe, Iași, 15-17 Mai 2019

Deschiderea oficială 255

Înaltpreasfințitul Părinte Teofan,

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei 257

Prof. univ. dr. Lucia Cifor 261

Pr. conf. univ. dr. Radu Preda 264

Dezbateră publică: *Comunismul. Câteva lecții teologice*

(*Teodor Baconschi, Conf. univ. dr. Adrian Papahagi, Sever Voinescu*

Moderator: Pr. conf. univ. dr. Radu Preda) 272

**Biserica și semnele vremii. Între norma Tradiției și
consecvența realismului pastoral**

(*Preasfințitul Ignatie, Episcopul Hușilor*) 291

**Coordonate privind procesul de elaborare și de adoptare a Legii
privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor din România,
nr. 489/2006**

(*Conf. univ. dr. Adrian Nicolae Lemeni*) 303

Neomarxismul și ipostazele secularizării

(*Prof. univ. dr. Nicu Gavriliuță*) 312

Uniunea Europeană, NATO și al II-lea Război de 100 de ani.

Implicații pentru România

(*Prof. univ. dr. Gheorghe Iacob*) 319

Vindecare duhovnicească. Terapie libertății lăuntrice

(*Pr. Razvan Andrei Ionescu*) 328

Driftul secularizării. Dezghețul (ne)religios

în România postcomunistă

(*Drd. Lucian Cîrlan*) 335

Concluzii 350

Bibliografie generală 351

Index 373

ARGUMENT EDITORIAL

Spiritul tutelar al Părintelui Dumitru Stăniloae nu este, absolut deloc întâmplător, pus în lucrare la Iași. De tradiția monahismului moldav, de figurile emblematice ale acestuia, dar și de momentele istorice de o tectonică abia azi cartografiate, devenim cu atât mai conștienți cu cât citim mai mult opera marelui teolog, în cheie filocalică. Și reciproc. Dincolo de pietisme și derapaje, inevitabile din punct de vedere sociologic, oricând în umbra Crucii găsimu-se armata de profitori evlavioși, șchiopi atleți sau de gură-cască atotștiutori, dimensiunea constitutivă a căutării spirituale poate fi descrisă doar ca realism.

În consecință, tradiția filocalică este una fără iluzii, reprezentând nu ideologia credinței, ci theo-logia ei, spirala apropierii și a depărtării periodice de axul dumnezeiesc. De la traduceri din textele patristice fundamentale la cursul de ascetică și mistică, de la sinteza dogmatică la notațiile privind specificul românesc, opera Părintelui Dumitru Stăniloae urmărește constant biografia personală, impactul nemijlocit, regenerator, al întâlnirii cu Adevărul întrupat, Cel prin Care întreaga făptură este recapitulată. Ceea ce pentru alții, în registru profan, este un așa-zis *reset*, în termeni duhovnicești este plinire, început bun.

Ardelean, din prima generație de după Marea Unire, obișnuit cu spațiul post-imperial, copil de la țară lipsit de complexe, caracter onest și muncitor, Părintele Stăniloae a revenit frecvent pe marginea unor subiecte precum unitatea Ortodoxiei, balansul dintre local și universal, datul etnic și cel general uman, dintre eul existențialist-personalist și suflul colectiv, dinamică decipitată inclusiv ca ilustrare a dialogului intra-trinitar dintre genul proxim și diferența specifică. Distilatul obținut: întemeierea credinței, care este fundamental o convertire lungă cât viața a eului – ușoare ecouri din Buber! – în căutarea unei locuri pe măsura vocației – aici salută din mers Heidegger –, trecând prin absolut toate treptele, de sus în jos și de jos în sus, descrie, cu maximă acuitate, de Părinții filocalici. Nimic din cele ale vieții, numite impropriu ordinare, nu poate să ascundă extraordinarul de a vorbi cu Dumnezeu având, contra-punct de odihnă, drept ecou, vorbirea despre El. Cu El se întâlnește în cărțile de slujbă, în gesturile euharistice, în Sfântul Altar sau în jurul mesei familiei, în creștătură, țesătură sau într-un oftat prelung. Depășind orice metaforă, oricât de inspirată, acesta este omul care trăiește în, cu, prin și spre Hristos!

În atmosfera teologic-intelectuală a interbelicului românesc, în contexte istorice, mai mult sau mai puțin, corect prezentate celor de azi, tânărul Dumitru Stăniloae își puna, la rândul lui, problema modului românesc al ființării. Ecoul al dezbaterilor sămănătorist-gândiriste, al cursurilor lui Nae Ionescu sau al conferințelor unui Mircea Vulcănescu, vecin de veac cu Noica și cu întreaga pleiadă, teologul nostru s-a lăsat prins de entuziasm, a crezut că lucrurile se limpezesc, a investit în România morală de mâine. Toate până la instaurarea brutală a dictaturii proletariatului, cu al său ateism, prin care se făcea transferul de divinitate din cer, în tina pământului. Răspunsul? Îndumnezeirea omului – a celui cu adevărat nou, paulin – așadar, complet altă paradigmă față de antropologia materialismului. Consecvent, internaționalei comuniste nu i se putea răspunde decât prin scoaterea în evidență a datului local, care era la îndemână. În general, abstracțiunii criminale i s-a opus concretețea, ideii de om, chiar omul însuși, cel infinit valoros pentru că este purtător al chipului Creatorului și chemat la asemănarea lui/cu Dumnezeu. Trebuie să recunoaștem, azi, după trei decenii de la căderea simbolică a comunismului: un veritabil *Kraftakt* al teologiei ortodoxe în secolul XX!

Volumul de față recuperează o parte dintre textele celor două ediții ale Simpozionului Internațional „Dumitru Stăniloae” desfășurate la Iași, între 9-11 mai 2018 și 15-17 mai 2019, cu tema *Local și universal în Ortodoxia românească. Credință-Unitate-Identitate* și, respectiv, *Creștinismul în postcomunism (1989-2019). Tranziție-terapie-tendințe*.

De altfel, ne propunem cu acest volum să inaugurăm seria *Symposium* a colecției „Dumitru Stăniloae”, în cadrul Editurii Doxologia. Această serie va fi dedicată publicării cercetărilor prezentate de invitații Simpozionului Internațional „Dumitru Stăniloae”, eveniment academic pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă, din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, îl organizează împreună cu Arhiepiscopia Iașilor, prin Sectorul de Învățământ.

Structural, fiecare dintre cele două părți ale volumului respectă succesiunea evenimentelor principale ale celor două ediții: deschiderea oficială, dezbaterea tematică și secțiunea dedicată studiilor, care consemnează rezultatele cercetărilor susținute în cadrul sesiunilor curente.

Lectura volumului va prileji rememorarea temelor care au animat ambele dezbateri: „Există o identitate românească?”, precum și cea intitulată „Comunismul. Câteva lecții teologice”. Astfel, cititorul are ocazia unei (re-)întâlniri cu rafinamentul academic oferit de domnii Daniel David, Cătălin Turliuc, Eugen Munteanu, Teodor Baconschi, Adrian Papahagi, Sever Voinescu, precum și cu Părintele Radu Preda, membru în cadrul comitetului științific al simpozionului.

Abordând tema credinței și a culturii ca premise ale unității românilor în zorii modernității, contribuții importante au oferit profesorii universitari Matei Cazacu și Dumitru Vitcu. Acestora li s-a alăturat sublinierea rolului pe care Biserica l-a avut în realizarea idealului de veacuri al românilor – Marea Unire – prin consistentele intervenții ale Părinților profesori: Mihai Săsăujan, Ion Vicovan, Viorel Sava și ale domnilor Mircea-Gheorghe Abrudan și Adrian Nicolae Petcu.

Această restituire, justificat întârziată, a memorabilelor întâlniri de la Iași, poate oferi ocazia relansării unor analize pe subiectele abordate atunci: tranziția spre democrația autentică, libertatea interioară în contextul subtilelor ipostaze ale secularizării, realismul pastoral adecvat misiunii Bisericii. Argumentațiile rezistă trecerii timpului, iar volumul de față devine memoria inspiratelor gânduri semănate spre rodire, în inimile cititorilor, de către Preasfințitul Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor, de domnii profesori Adrian Lemeni, Nicu Gavriluță, Gheorghe Iacob, alături de Părintele Răzvan Ionescu și de dr. Lucian Cîrlan.

Se cuvine să aducem fiască mulțumire și recunoștință Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, pentru binecuvântarea și sprijinirea acestui important eveniment academic și misionar totodată. Alese gânduri de gratitudine pentru membrii comitetului științific, ai echipei de organizare de la Facultatea de Teologie „Dumitru Stăniloae” din Iași, de la Sectorul de Învățământ al Arhiepiscopiei Iașilor, corului „Sfântul Iosif Naniescu”, voluntarilor Colegiului „Sfântul Nicolae”, Editurii Doxologia și tuturor participanților care, prin prezența lor, au împodobit și au însuflețit lucrările simpozionului nostru.

Editorii